

УДК 379.85:378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/49-2-14>

Світлана МЕДИНСЬКА,

orcid.org/0000-0003-0138-7246

аспірантка кафедри інноваційних технологій в педагогіці, психології та соціальній роботі

Університету імені Альфреда Нобеля

(Дніпро, Україна) medynska@duan.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

У статті досліджено питання професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі туризму через аналіз їх професійних обов'язків та компетентностей, необхідних для їх якісного виконання. Проаналізовано вітчизняні та зарубіжні нормативно-правові акти та наукові дослідження щодо характеру професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі туризму та посад, які вони можуть обіймати, з визначенням переліку їх функціональних обов'язків. З'ясовано, що майбутні фахівці в галузі туризму можуть обіймати широкий ряд посад як управлінських, організаційних, так і посад фахівця в певних напрямках професійної діяльності, офісного службовця, екскурсовода, аніматора та ін., що передбачає виконання досить розгалужених функцій на зазначених посадах. Особливістю професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі туризму також є багатовекторність їх комунікації та взаємодії з різними групами людей, включаючи клієнтів, безпосереднє професійне оточення (керівників, колег, підлеглих) та інших стейкхолдерів у туристичній діяльності. Зосереджено увагу на аналізі компетентностей, які визначаються ключовими для майбутніх фахівців у галузі туризму відповідно до особливостей їх професійної діяльності, на основі вітчизняних та зарубіжних досліджень. Також встановлено, що серед зазначених компетентностей, незважаючи на розгалуженість майбутньої професійної діяльності, важливу роль відіграє компетентність, спрямована на ефективну комунікацію в умовах культурного розмаїття. З'ясовано, що серед спеціальних компетентностей майбутнього фахівця в галузі туризму зазначають здатність до співпраці з діловими партнерами й клієнтами, вміння забезпечувати з ними ефективні комунікації, а також здатність працювати в міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності. Зроблено висновок, що полікультурна комунікативна компетентність є однією з ключових та професійно значущих для майбутніх фахівців галузі туризму, що потребує формування певних умінь і навичок, які лежать в її основі, під час професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі туризму.

Ключові слова: професійна діяльність, фахівець у галузі туризму, компетентність, культурне різноманіття, комунікація, полікультурна комунікативна компетентність.

Svitlana MEDYNSKA,

orcid.org/0000-0003-0138-7246

PhD student at the Department of Innovative Technologies in Pedagogy,

Psychology and Social Work

Alfred Nobel University

(Dnipro, Ukraine) medynska@duan.edu.ua

PECULIARITIES OF PROFESSIONAL ACTIVITIES OF FUTURE EXPERTS IN TOURISM IN THE CONTEXT OF THE COMPETENCE APPROACH

The article covers the issues of professional activities of future experts in tourism through the analysis of their professional responsibilities and competencies which are crucial for their high quality performance. Domestic and foreign regulations and studies were analyzed while doing research on the nature of professional activities of future professionals in tourism and identifying the positions they may take and their functional responsibilities. It was found out that future experts in tourism can hold a wide range of positions including managerial, organizational and specialist positions in the certain areas of professional activities as well as the ones of an office worker, a guide, an animator, etc. which involve fairly extensive functions and, consequently, require a specific range of competencies to be able to meet such diverse employers' needs. Another feature of the professional activity of future experts in tourism lies in the multi-vector nature of their communication and interaction with various groups of people, including clients, immediate professional environment (managers, colleagues, subordinates etc.) and other stakeholders in tourism. The focus was on the analysis of competencies that were determined as the key ones for the future professionals in tourism as to the characteristics of their professional activities according to the findings of domestic and foreign studies. It was also found out that, despite the ramification of future professional activities, one of the crucial competencies which is ubiquitous for all the jobs in tourism is the one aimed at effective communication in a culturally diverse environment. It was defined that the special

competencies of the future experts in tourism include the ability to cooperate with business partners and customers, the ability to communicate effectively with them, as well as the ability to work in an international environment based on positive attitudes towards diversity of cultures and multiculturalism. It was concluded that multicultural communicative competence is one of the key and professionally important ones for future professionals in tourism, which requires the formation of certain skills and abilities that underlie it during the training of future professionals in the domain.

Key words: professional activity, expert in tourism, competence, cultural diversity, communication, multicultural communicative competence.

Постановка проблеми. За дослідженнями Європейської комісії галузь туризму потребує постійного покращення якості та мобільності свого персоналу, щоб забезпечити найвищу якість, персоналізовані послуги для всіх туристів. У той же час конкурентоспроможність туризму значно залежить від компетентностей та навичок людського капіталу. Більше того, туризм змінюється, він стає все більш комплексним і вимагає більш високого рівня навичок. Підприємства та робоча сила повинні адаптуватися до нових технологій, нових вимог ринку та зміни поведінки та очікувань клієнта. Сучасні дослідження підкреслюють наявність проблем на туристичному ринку праці, зокрема зазначають невідповідність рівня сформованості ключових навичок персоналу потребам індустрії (наприклад, цифрових навичок, міжособистісних навичок, навичок комунікації тощо), необхідність формування нових навичок для підвищення конкурентоспроможності індустрії та задоволення нового туристичного попиту, а також посилення міжнародної мобільності.

Цілком природною є думка українського науковця Пазенка В.С. про те, що наразі необхідно переглянути традиційне розуміння туризму як суто «індустрії подорожей та відпочинку» та надати цьому розумінню «людського виміру», що передбачає акцентування уваги на світоглядному, культурному, гуманістичному, пізнавальному, етичному, естетичному, комунікативному значенні туризму як специфічного соціального інституту й феномена загальнолюдської культури, оскільки результатом навіть короточасних поїздок є поглиблення уявлень про цінності спілкування, доброзичливість, щирість, відкритість, толерантність, справедливість тощо через осмислення багатогранності культурного середовища. Видається, цей науковець цілком має рацію, зазначаючи, що важливого соціально-гуманістичного значення набуває формування комунікативної культури особистості, культури спілкування, взаємоповаги, толерантності, при чому як професійного діяча туристської справи (фахівця в галузі туризму), так і пересічного учасника туристських подій (туриста) (Пазенок, 2009: 18). Такий підхід до комунікації та культури в індустрії гостинності та галузі туризму має на меті підняти якість обслу-

говування на новий рівень, що дасть змогу підсилити конкурентоспроможність та потенціал галузі в цілому, а отже вимагає професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі туризму, спрямованої на формування критично важливих професійних компетентностей відповідно до запитів ринку праці та особливостей їх професійної діяльності.

Аналіз досліджень. Результати аналізу сучасних наукових джерел засвідчують, що проблема професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі туризму, а також формування відповідних компетентностей привертала увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Питання оновлення змісту освітньо-професійної програми з туризму для інтеграції новітніх підходів, що формують необхідні компетентності майбутніх фахівців у галузі туризму з урахуванням сучасних світових тенденцій досліджуються в наукових працях таких зарубіжних науковців, як П. Шелдон, Д. Фезенмайєра, К. Воебера, К. Купера, М. Антоніолі, А. Сервера-Таулета, М. Руїз-Моліна, Адамс А., Сіссон Л. та ін. Вивченням питання професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі туризму займалася такі вітчизняні науковці, як Безкоровайна Л.В., Дербак О.А., Аніщенко А.П., Зайцева М.М., Казьмерчук А.В. та ін.

Метою статті є дослідження особливостей професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі туризму та ключових компетентностей, необхідних для якісного виконання своїх обов'язків, на основі проведеного теоретичного аналізу вітчизняних та зарубіжних нормативних актів та сучасних наукових джерел задля визначення місця полікультурної комунікативної компетентності в професійній підготовці зазначених фахівців.

Вклад основного матеріалу. Особливістю професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі туризму є багатовекторність їх комунікації та взаємодії з різними групами людей, зокрема, по-перше, з клієнтами, по-друге, на рівні професійного колективу, тобто з колегами, керівництвом та підлеглими, по-третє, з іншими стейкхолдерами в туристичній діяльності, включаючи державні органи влади, населення країни, області, міста, ділових партнерів (постачальників послуг, організації та заклади освіти та культури тощо), засоби масової інформації, громадські організації та ін.

(Дербак, 2021: 47). Отже, адаптація освітньо-професійної програми в галузі туризму для відповідності очікуванням та потребам бізнесу є важливим фактором для задоволення потреб усіх стейкхолдерів.

Доцільно зазначити, що спектр посад, які може обіймати фахівець з туризму, досить розгалужений, як і функції, які виконують фахівці, перебуваючи на цих посадах. Згідно з Національним класифікатором професій України (ДК 003:2010), бакалавр з туризму може виконувати професійну роботу та займати ряд посад як управлінських (менеджер туристичних агентств та бюро подорожей, менеджер (управитель) з туризму, начальник бази туристської тощо), організаційних (організатор подорожей (екскурсій), організатор туристичної і готельної діяльності, агент з організації туризму та ін.), так і посад фахівця в певних напрямках професійної діяльності (із гостинності в місцях розміщення, розвитку сільського туризму, туристичного обслуговування, конференц-сервісу, організації дозвілля, спеціалізованого обслуговування, туристичної безпеки), офісного службовця (подорожі), екскурсовода, інструктора оздоровчо-спортивного туризму (за видами туризму) та ін.

Для визначення ключових компетентностей, необхідних для майбутніх фахівців у галузі туризму на цих посадах, необхідно визначити основні функції та обов'язки, які вони повинні виконувати. Розглянемо обов'язки працівників у двох ключових суб'єктах туристичної діяльності, зокрема в компаніях-туроператорах та туристичних агентствах. Менеджери, які працюють в компаніях-туроператорах, займаються розробкою турів і маршрутів, екскурсійних програм та планів розважальних заходів, бронюванням місць у готелях, купівлею квитків на регулярні авіарейси й організацією чартерів, проведенням переговорів з приймаючою стороною, оформленням страховок і віз, формуванням пакетів турів, укладанням договорів з туристичними агентствами, проведенням рекламних кампаній, вирішенню конфліктних ситуацій на користь клієнта. Завданнями менеджерів туристичних агентств є продаж готового турпродукту, залучення й утримання клієнтів, тому їх обов'язки включають прийом дзвінків, консультування клієнтів, дослідження ринку й підбір туру, враховуючи запити клієнта, взаємодію з менеджерами туроператорських компаній, оформлення договору з клієнтом, організаційний супровід клієнта під час подорожі в разі необхідності тощо (Аніщенко, Зайцева, 2015: 43). Крім того, як зазначає Безкоровайна Л.В., в останні роки все більшої популярності набирають напрями супут-

ньої туристичної діяльності, що забезпечують умови для організації та здійснення подорожей, наприклад анімаційна діяльність, створення програм регіонального розвитку туризму, розробка принципово нових туристичних продуктів та просування їх на вітчизняному та міжнародному ринках, що призводить до виникнення протиріччя, пов'язаного з багатовекторним характером туристичної діяльності (Безкоровайна, 2018: 45). Погоджуємося з думкою українських науковців щодо того, що багатоаспектність професійної діяльності в туристичній галузі, яка виражається в різних функціях працівників навіть у двох основних суб'єктах туристичної діяльності, піднімає питання щодо якісної підготовки фахівців з урахуванням такої розгалуженості професійних завдань.

Аналізуючи класифікацію європейських навичок, компетентностей, кваліфікацій та професій ESCO (European Skills, Competences, Qualifications and Occupations), яка є частиною стратегії «Європа 2020» та визначає й класифікує навички, компетентності, кваліфікації та професії, що стосуються ринку праці та освіти ЄС, систематично показуючи зв'язки між цими поняттями, зазначаємо, що вона включає ряд професій у галузі туризму та відповідних обов'язків, які відносяться до категорії «Менеджери», зокрема менеджери готелів і ресторанів, керівники туристичного інформаційного центру, керівники туристичного агентства та ін. Менеджери готелів і ресторанів планують, організують і керують роботою закладів, які надають послуги гостинності з проживання, харчування та ін. Керівники туристичного інформаційного центру відповідають за управління співробітниками та діяльністю центру, який надає інформацію та поради мандрівникам і відвідувачам про місцеві визначні пам'ятки, події, подорожі та проживання. Керівники туристичного агентства відповідають за управління співробітниками та діяльністю туристичного агентства, організують, рекламують та продають туристичні пропозиції для окремих регіонів.

Досліджуючи питання професійних обов'язків фахівців у галузі туризму, Казьмерчук А.В. наголошує, що менеджер туризму є фахівцем сфери туризму, який виконує всі необхідні процедури з метою забезпечення комфортних умов відпочинку клієнта, водночас «до посадових обов'язків майбутнього менеджера туризму належать: міжкультурні контакти з туристичними агенціями; маркетинг ринку послуг, в процесі якого фахівець знаходить вигідні за оплатою, термінами та якістю роботи фірми; взаємодія та партнерство з авіакомпаніями, страховими агентами, стороною, що приймає

туристів» (Казьмерчук, 2017: 29), тобто взаємодія та необхідність здійснення міжкультурної комунікації є важливими компонентами професійної діяльності майбутнього фахівця в галузі туризму.

Отже, доцільно акцентувати увагу на багато-профільному характері освіти в галузі туризму, оскільки вона «готує кадри різних спеціальностей і напрямків економічного, технічного, технологічного, управлінського, наукового й інших профілів» (Аніщенко, Зайцева, 2015: 43) до професійної діяльності з застосуванням сформованих компетентностей та набутого досвіду в практичних ситуаціях професійного характеру, пов'язаних з посадою менеджера/ керівника/ організатора, але не обмежених нею, а тому потребує комплексного підходу при формуванні ключових компетентностей майбутніх фахівців у галузі туризму з урахуванням усіх можливих напрямів подальшої професійної діяльності та її багатоаспектності.

Для визначення важливих компетентностей майбутніх фахівців у галузі туризму необхідно враховувати сучасні тенденції розвитку цієї сфери та думки стейкхолдерів для уникнення розриву між освітою та реаліями ринку праці. За результатами досліджень в рамках міжнародного проекту «Tourism Education Futures Initiative (TEFI)», що проводився в рамках «BEST Education Network (BEST EN)», міжнародного консорціуму освітян, які прагнуть сприяти розвитку та поширенню знань у сфері сталого туризму, було визначено тенденції розвитку, основними з яких були соціальні, політичні, екологічні та технічні напрями з урахуванням загроз демографічного, екологічного, технологічного, економічного, культурного та урядового характеру. Акцентовано увагу на очікуваному збільшенні соціальної різноманітності в майбутньому, що призведе до змін у характері робочої сили та мандрівників до 2030 року, а також аргументовано, що знання про різноманітність стануть конкурентною перевагою й лідерство в туристичній галузі в майбутньому має бути більш культурно компетентним. При чому серед ключових навичок фахівців у галузі туризму дослідники зазначають динамічні ділові навички, які включають гнучкість, багатозадачність, критичне мислення, інновації/підприємництво, навички комунікації з використанням нових мультимедійних технологій, крос-культурну компетентність, визначення, оцінку та контроль ризиків, а також уникнення проблем (Шелдон, Фезенмайер, Воебер, Купер, Антоніолі, 2008: 61-68). До того ж, за результатами опитування, що проводилося ЄС в рамках цілеспрямованого консультування зі стейкхолдерами в сфері туризму влітку 2016 р.,

навичками, які потребують подальшого розвитку з огляду на майбутні ринкові виклики, дуже важливими зазначалися знання мов (36%), цифрові навички (28%), міжкультурні навички (28%), міжособистісні навички (23%) та навички підприємництва (19%). Спираючись на вищезазначене, можна дійти висновку, що навички комунікації, крос-культурна компетентність, міжкультурні та міжособистісні навички відіграють важливу роль у професійній діяльності майбутніх фахівців галузі туризму з урахуванням прогнозів щодо збільшення соціальної різноманітності в майбутньому.

За класифікацією європейських навичок, компетенцій, кваліфікацій та професій ESCO, серед навичок та компетентностей, необхідних для виконання обов'язків на основних посадах у галузі туризму, варто акцентувати увагу на спільних компонентах, а саме: побудувати мережу контактів з постачальниками туристичних послуг, будувати ділові стосунки, вирішувати проблеми, підтримувати обслуговування клієнтів, набирати працівників та керувати персоналом, розробляти та реалізовувати стратегії, мислити аналітично, що реалізуються через комунікацію, співробітництво та креативність як комплексну компетентність, яка включає спілкування, співробітництво, налагодження зв'язків та ведення переговорів з іншими людьми, вирішення проблем, створення планів або специфікацій для проектування об'єктів та систем, виступи для розваги аудиторії та передачі знань іншим, а також більш вузькі навички та компетенції, такі як привертання уваги, спілкування за допомогою інтерпретації, спілкування з молоддю, розпізнання письмового спілкування, вибір теми для спілкування, творче мислення, використання прийомів комунікації, а також доповнюється полікультурним середовищем в умовах глобалізації.

Розглядаючи вітчизняні нормативно-правові документи, зауважимо, що згідно зі Стандартом вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» галузі знань 24 «Сфера обслуговування» для першого (бакалаврського) рівня, затвердженого у 2018 році, можна зауважити, що серед спеціальних компетентностей майбутнього фахівця в галузі туризму зазначають здатність до співпраці з діловими партнерами й клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації, а також здатність працювати в міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній прак-

тиці. При чому ці дві спеціальні компетентності, пов'язані з комунікацією в мультикультурному середовищі, відповідають в переважній більшості однаковим програмним результатам навчання, а саме: організувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій, володіти державною та іноземною мовами на рівні, достатньому для здійснення професійної діяльності, застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг, встановлювати зв'язки з експертами туристичної та інших галузей, проявляти повагу до індивідуального та культурного розмаїття, проявляти толерантність до альтернативних принципів та методів виконання професійних завдань, аргументовано відстоювати свої погляди в розв'язанні професійних завдань, професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях, що дає змогу розглядати їх у комплексі.

Спираючись на вищезазначене, констатуємо, що майбутні фахівці у галузі туризму повинні володіти рядом ключових компетентностей, включаючи компетентність у комунікації в умовах культурного розмаїття та мультикультурності відповідно до зарубіжних та вітчизняних державних документів стосовно основних вимог до майбутніх фахівців у галузі туризму, а також їх обов'язків у багатовекторній професійній діяльності, які повинні формуватися під час їх фахової підготовки. Також аналіз вітчизняної та зарубіжної нормативно-правової та наукової літератури дає нам змогу дійти висновку щодо поняття

«майбутній фахівець у галузі туризму», яке в нашому дослідженні визначається як здобувач першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня фахівця з туризму у закладі вищої освіти, який на базі повної загальної середньої освіти здобуває інтегральну, загальні та фахові компетентності в сфері туризму й рекреації, набуває відповідного досвіду їх застосування в практичних ситуаціях професійного характеру, пов'язаних з посадою менеджера/ керівника, але не обмежених нею, які виникають в галузі туризму й рекреації, з урахуванням багатовекторності подальшої професійної діяльності.

Висновки. Аналіз вітчизняних та зарубіжних нормативних актів та сучасних наукових джерел щодо обов'язків фахівців у галузі туризму та необхідних компетентностей для ефективного функціонування на різних посадах, які вони можуть обіймати, показав, що комунікативна компетентність у полікультурному середовищі зазначається як одна з ключових та професійно значущих для майбутніх фахівців галузі туризму. При чому полікультурна компетентність та комунікативна компетентність займають важливе місце в професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі туризму та є взаємодоповнюючими, оскільки перетинаються в площині міжнародної діяльності та у переважній більшості відповідають однаковим програмним результатам навчання, що дає можливість розглядати їх в комплексі. Надалі у своїй роботі плануємо більш глибоко дослідити зміст та структуру полікультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі туризму з урахуванням особливостей їх професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко А.П., Зайцева М.М. Підготовка кадрів туристичної індустрії. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2015. № 11. С. 39-43.
2. Безкоровайна Л.Д. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 Теорія та методика професійної освіти / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2018. 713 с.
3. Дербак О.А. Підготовка майбутніх бакалаврів з туризму до професійної взаємодії засобами проектних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 Теорія та методика професійної освіти / Університет імені Альфреда Нобеля. Дніпро, 2021. 298 с.
4. Казьмерчук А.В. Формування професійної культури майбутніх менеджерів туризму в позааудиторній діяльності вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук; спец.: 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2017. 296 с.
5. Пазенок В.С., Федорченко В.К. Філософія туризму: навчальний посібник. К.: Кондор, 2009. 268 с. URL: https://tourlib.net/books_ukr/filotur11.htm (дата звернення: 09.01.2022).
6. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення: 10.01.2022).
7. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» галузі 24 «Сфера обслуговування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Міністерство освіти і науки. Київ. 2018. 18 с.
8. Cervera-Taulet A., Ruiz-Molina M. E. Tourism education: a strategic analysis model. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*. 2008. №2. Vol. 7. P. 59-70.
9. ESCO. Communication, collaboration and creativity. URL: <http://data.europa.eu/esco/skill/S1.0.0> (дата звернення: 12.01.2022)

10. ESCO. Hospitality, retail and other services managers. URL: <https://ec.europa.eu/esco/portal/occupation?uri=http%3A%2F%2Fdata.europa.eu%2Fesco%2Foccupation%2Ff4e3dd1c-f86b-4a69-8887-547255eadc79&conceptLanguage=en&full=true#&uri=http://data.europa.eu/esco/occupation/f4e3dd1c-f86b-4a69-8887-547255eadc79> (дата звернення: 10.01.2022)
11. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. URL: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/support-business/skills_en (дата звернення: 05.01.2022)
12. Sheldon P., Fesenmaier D., Woeber K., Cooper C., Antonioli M. (2008). Tourism Education Futures, 2010-2030: Building the Capacity to Lead, *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 7:3, 61-68, DOI: 10.1080/15313220801909445.
13. Targeted consultation on how to better target EU initiatives and funding opportunities for developing skills in the tourism sector. Summary report. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/20548> (дата звернення: 15.01.2022).

REFERENCES

1. Anischenko, A. P., Zajtseva, M. M. (2015). *Pidhotovka kadriv turystychnoi industrii* [Training of the human resources of the tourism industry]. *Zbirnyk naukovykh prats' Khmel'nyts'koho instytutu sotsial'nykh tekhnolohij Universytetu «Ukraina»* [Collection of Scientific Works of Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of University “Ukraine”], no. 11, pp. 39-43 [in Ukrainian].
2. Bezkorovajna, L.D. (2018). *Teoretychni i metodychni zasady profesijnoi pidhotovky majbutnikh fakhivtsiv z turyzmoznavstva u vyschykh navchal'nykh zakladakh. Dys. dokt. ped. nauk* [Theoretical and methodological foundations of professional training of future experts in tourismology at higher educational establishments. Dr. ped. sci. diss.]. Zaporizhzhia, 713 p. [in Ukrainian].
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), “Resolution “On approval of the National Qualification Framework””, no. 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>. (Accessed 10 January 2022) [in Ukrainian].
4. Cervera-Taulet, A., Ruiz-Molina, M. E. (2008). Tourism education: a strategic analysis model. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*. No. 2. Vol. 7. P. 59-70
5. Derbak, O.A. (2021). *Pidhotovka majbutnikh bakalavriv z turyzmu do profesijnoi vzaємodii zasobamy proiektnykh tekhnolohij. Dys. kand. ped. nauk.* [Training of future bachelors of tourism for professional interaction by project technologies. Cand. ped. sci. diss.]. Dnipro, 298 p. [in Ukrainian].
6. ESCO. Communication, collaboration and creativity. URL: <http://data.europa.eu/esco/skill/S1.0.0>. (Accessed 12 January 2022). (In English)
7. ESCO. Hospitality, retail and other services managers. URL: <https://ec.europa.eu/esco/portal/occupation?uri=http%3A%2F%2Fdata.europa.eu%2Fesco%2Foccupation%2Ff4e3dd1c-f86b-4a69-8887-547255eadc79&conceptLanguage=en&full=true#&uri=http://data.europa.eu/esco/occupation/f4e3dd1c-f86b-4a69-8887-547255eadc79> (accessed 10 January 2022)
8. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. URL: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/support-business/skills_en (accessed 05 January 2022)
9. Kaz'merchuk, A.V. (2017). *Formuvannia profesijnoi kul'tury majbutnikh menedzheriv turyzmu v pozaaudytornij diial'nosti vyschoho navchal'noho zakladu. Dys. kand. ped. nauk.* [Forming professional culture of future tourism managers in extracurricular activities of higher educational establishment. Cand. ped. sci. diss.]. Zhytomyr, 296 p. [in Ukrainian].
10. Ministry of Education and Science (2018), “Standard of higher education for the 242 Tourism specialty of the 24 Service Sector for the first (Bachelor’s) degree of higher education. Kyiv, 18 p. [in Ukrainian].
11. Pazenok, V.S., Fedorchenko, V.K. (2009). *Filosofia turyzmu* [Philosophy of tourism]. Kondor. 268 p. URL: https://tourlib.net/books_ukr/filotur11.htm (Accessed 09 January 2022) [in Ukrainian].
12. Sheldon, P., Fesenmaier, D., Woeber, K., Cooper, C., Antonioli, M. (2008). Tourism Education Futures, 2010-2030: Building the Capacity to Lead. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*. No. 7. Vol. 3. P. 61-68, DOI: 10.1080/15313220801909445
13. Targeted consultation on how to better target EU initiatives and funding opportunities for developing skills in the tourism sector. Summary report. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/20548> (Accessed 15 January 2022)